

Анотація дисципліни

Назва - Географічне середовище

Лектор – Катерина Борисівна БОРИСЕНКО доц. к.пед.н.

Курс, семестр - 3 курс, 5 семестр

Загальна кількість академічних годин – 180

Кількість кредитів: 5

Попередні умови для вивчення: загальна гідрологія, метеорологія і кліматологія, геологія, геоморфологія, фізика, хімія, математика, картографія.

Опис дисципліни: *Мета* - формування у студентів системи знань про природні особливості та ресурсний потенціал України, про антропогенний вплив на природне середовище та окремі його компоненти господарської діяльності.

Основні завдання курсу:

1.Формування уявлення про природне середовище як єдину систему окремих його компонентів – природно - територіальних комплексів.

2.Розуміння залежності формування та функціонування природно-ресурсного потенціалу (ПРП) від природних умов території.

3.Розуміння обмеженості ПРП і раціонального його використання

Програма складається з трьох розділів: Розділ 1. Вступ. Розділ 2. Природні умови і ресурси України. Розділ 3. Збалансоване природокористування.

Програма включає 13 тем:

Розділ 1. Вступ.

Тема 1. Поняття про географічне середовище, його роль в функціонуванні народно - господарського комплексу держави. Зв'язок з науками природничого та соціально-економічного циклу.

Тема 2. Методи дослідження окремих складових природно-ресурсного потенціалу.

Розділ 2. Природні умови і ресурси України.

Тема 3. Геологічна будова, тектонічна структура і їх роль у формуванні мінерально-ресурсного потенціалу. Роль рельєфу в особливостях поширення та функціонування кліматичного, водного, ґрунтового, лісового та рекреаційного потенціалів.

Тема 4. Кліматичні умови та ресурси. Сонячна радіація. Атмосферна циркуляція. Атмосферний тиск. Температура повітря та поверхні ґрунту. Опади. Вологість повітря. Атмосферні явища. Геліо- та вітроенергетичні ресурси. Агрокліматичні ресурси.

Тема 5. Поверхневі води та водні ресурси. Гідрографічна мережа. Стік річок. Температура води, випаровування, мінералізація. Озера, болота, водосховища.

Тема 6. Моря та їх ресурси: Геологічна будова та батиметрія. Кліматичні, гідрологічні та гідрохімічні умови морів, мінеральні та біологічні ресурси.

Тема 7. Ґрунти та ґрунтові ресурси. Основні типи ґрунтів. Родючість. Агроґрунтове районування.

Рослинний світ і ресурси. Ліси, лісистість, ресурси лісів. Рідкісні види рослин. Лікарські рослини. Тваринний світ і ресурси тваринного світу. Ресурси промислових видів тварин. Промислові види риб.

Розділ 3. Збалансоване природокористування.

Тема 8. Мінерально-ресурсний потенціал, його освоєння та використання, структурне районування. Основні родовища корисних копалин. Нафта, газ тверді горючі копалини. Руди чорних металів. Руди рідкісних та благородних металів.

Тема 9. Гідрологічні та гідрологічні ресурси. Мінеральні води. Термальні води. Інженерно-геологічні умови та екзогенні процеси (зсуви, підтоплення, яроутворення, карст, суфозія та ін.) . Гідрологічне районування. Забруднення вод скидами. Ресурси Чорного і Азовського морів та проблеми їх використання. Бальнеологічні ресурси.

Тема 10. Ресурси атмосферного повітря та їх використання. Викиди промислових підприємств та забруднення атмосферного повітря. Забруднення атмосферного повітря . Агрокліматичні ресурси та районування.

Тема 11. Еродованість ґрунтів. Водна та вітрова ерозія. Забруднення ґрунтів (промислове, сільськогосподарське, транспортне). Рослинність і тваринний світ. Збереження видового різноманіття. Червона книга України. Санітарний стан лісів. Еколого - стабілізувальні угіддя.

Тема 12. Антропогенний вплив на природне середовище України. Антропогенні зміни рельєфу. Інженерно-геологічний ризик господарського освоєння. Глобальне антропогенне навантаження і стан сучасних ландшафтів.

Тема 13 Висновки

Форми та методи навчання: лекції, лекції-диспути, бесіди; практичні роботи, консультації, самостійна робота студентів

Форми організації контролю знань, система оцінювання: проміжний та підсумковий контроль і тестові завдання (бали)

Навчально-методичне забезпечення: робоча програма навчальної дисципліни, конспект лекцій (рукопис), розробки практичні індивідуальні завдання для студентів: запитання з курсу, тести.

Мова викладання – українська.

Список рекомендованої літератури:

Основна література

1. Дорогунцов С. І. Оптимізація природокористування. Т1. Природні ресурси : еколого-економічна оцінка/ С.І. Дорогунцов, А.М. Муховиков, М.Я. Хвесяк. – К.: Кондор, 2004. -291 с.
2. Игнатенко М.Г. Экология и экономика природопользования/ М.Г Игнатенко, В.А. Малеев. – К. : Наукова думка, 1998. – 240 с.
3. Коротун І.М. Природні ресурси України : навч. посіб. / І.М. Коротун, Л.К. Коротун, С.І. Коротун . - Рівне: ТОВ “Принт-хауз“, 2000. – 190 с.
4. Коржнев М.М. Природно-ресурсні основи розвитку суспільства : Підручник / М.М. Коржнев. – К. : ВПЦ “Київський ун-т“, 2004.-173 с.
5. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст / Т.Ю. Туниця. – К.: Знання, 2006. – 300 с.

Допоміжна література

1. Апостолюк С.О. Охорона навколишнього середовища в лісопромисловому комплексі : навч. посіб / С.О. Апостолюк, Р.І. Мацюк, В.М. Сторожук та ін. – Л., 2001. – 286 с.
2. Білецький В. Корисні копалини України / В. Білецький, В. Суярко. // Донецький вісник Наукового товариства імені Т. Шевченка. – 2005. – Т. 9. – 200 с.
3. Бойченко С.В. Раціональне використання вуглеводневих палив : Монографія . – К. : НАУ, 2001. – 216 с.
4. Генсірук С.А. Ліси України/ С.А. Генсірук. – К. : Наукова думка, 1992. – 408 с.
5. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С. та ін.. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України/ Б.М.. Київ, 1999. – 715 с.
6. Закон України “ «Про охорону навколишнього середовища №1264“» від 25.06.1991 р.
7. Руденко В.П. Природно-ресурсний потенціал України / В.П. Руденко. – К. : Наукова думка, 2004. – 36 с.
8. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – 1999 р. – 101 с.

Інформаційні ресурси

1. Фонди Центральної наукової бібліотеки ХНУ ім. В. Н. Каразіна.
2. Фонд бібліотеки кафедри фізичної географії та картографії.
3. Мережа Інтернет.
4. Національний атлас України. www.ign.org.ua

Дисципліна повністю забезпечена методичними матеріалами з детальним розглядом кожної практичної роботи та яскравими презентаційними матеріалами.

Затверджено на вченій раді факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 4 від 03.04.2023 р.